ΠΕΡΙ

ΤΡΙΩΝ ΙΧΘΥΩΝ.

ΙΩΑΝΝΟΥ ΒΟΥΡΟΥ

ΙΑΤΡΟΥ

ΠΕΡΙ ΤΡΙΩΝ ΙΧΘΥΩΝ

ΤΩΝ

ΑΡΧΑΙΩΝ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ

ΔΙΑΤΡΙΒΗ,

ΑΝΑΓΝΩΣΘΕΙΣΑ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΤΑΙΡΕΙΑΝ

ΤΗΣ

ΦΥΣΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ.

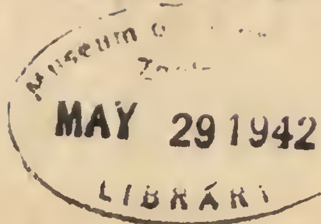
ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ,

ΕΚ ΤΗΣ ΤΥΠΟΓΡΑΦΙΑΣ ΑΓΓΕΛΟΥ ΑΓΓΕΛΙΔΟΥ

Κατὰ τὴν ὁδὸν Ἑρμοῦ παρὰ τῇ Καπνικαρέᾳ

1840.

Samuel Garman

ΔΙΑΤΡΙΒΗ

ΠΕΡΙ

ΤΡΙΩΝ ΙΧΘΥΩΝ

ΤΩΝ

ΑΡΧΑΙΩΝ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ.

Ἀναγνωσθεῖσα εἰς τὴν ἐν Ἀθήναις Ἑταιρείαν τῆς Φυσικῆς Ἱστορίας. (*)

Μετὰ τὴν ἀναγέννησιν τῶν γραμμάτων εἰς τὴν Εὐρώπην πολλοὶ τῶν περιφανεστέρων καὶ κατὰ τὴν μάθησιν καὶ κατὰ τὴν φυσιολογίαν ἀνδρῶν ἐνησχολήθησαν ἀπὸ τὸν δέκατον ἔννατον αἰῶνα μέχρι τῶν ἡμερῶν μας εἰς τὸ νὰ διασαφηνίσωσι τὰ πραγματευόμενα περὶ τῆς φυσικῆς ἱστορίας συγ-

---

(*) Ἡ διατριβὴ αὕτη συνετάχθη Ἰταλιστὶ διὰ νὰ κοινοποιηθῇ εἰς τὴν ἐν Πίσαις πρώτην Σύνοδον τῶν ἐπιστημόνων Ἰταλῶν· ἀλλ' ἐπειδὴ δὲν ἔφθασεν ὁ καιρὸς εἰς τὸ ζωολογικὸν τμῆμα, δὲν ἠδυνήθην νὰ κοινοποιήσω αὐτὴν ἐκεῖ, καὶ διὰ τοῦτο μεταφράσας ἀνέγνων εἰς τὴν ἐν Ἀθήναις Ἑταιρείαν τῆς Φυσικῆς Ἱστορίας. Ἤδη δὲ δημοσιεύων αὐτὴν, ἐκπληρῶ τὴν ὁποίαν ἔδωκα εἰς τὸ Ἀκαδημαϊκὸν Συμβούλιον ὑπόσχεσιν (ἴδε τὸν Ἑλλην. Ταχυδρόμον ἀριθ. 73 καὶ 74 τοῦ 1839 ἔτους).

Ἀλλ' ἂς μὲ συγχωρηθῇ νὰ παρατηρήσω ἐνταῦθα καὶ περὶ τῆς ἐκδόσεως τοῦ περὶ τῶν ὀρυκτῶν ὑδάτων τῆς Ἑλλάδος ὑπομνήματός μου, τοῦ κοινοποιηθέντος εἰς τὴν εἰρημένην Σύνοδον, ὅτι, ἐπειδὴ ἐδημοσιεύθη εἰς τὴν Ἰταλίαν καὶ ἰδίως καὶ εἰς τὸ περιοδικὸν σύγγραμμα τοῦ Μεδιολάνου, il Politecnico ὀνομαζομένου (φυλλάδ. τοῦ Ὀκτωβρ. 1839), ἐνόμισα περιττὴν πᾶσαν ἄλλην δημοσίευσιν.

γράμματα τῶν ἀρχαίων, καὶ νὰ προσδιορίσωσι τὰ ἀπαντώμενα εἰς αὐτὰ φυσικὰ σώματα. Τὰ πονήματα ταῦτα, ἀπαραίτητα ὄντα κατ' ἀρχὰς εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν, ἕνεκα τῆς ἐλλείψεως νέων γνώσεων, ἔχουν ἀκόμη καὶ σήμερον σημαντικὴν τὴν ὠφέλειαν διασαφηνίζοντα πολλὰ πράγματα εἰς τοὺς ἀρχαίους μᾶλλον, παρὰ εἰς ἡμᾶς ἐγνωσμένα. Τοῦτο συμβαίνει ἰδίως καὶ εἰς τὴν φυσικὴν ἱςορίαν τῶν ἰχθύων, εἰς τὴν ὁποίαν εἶχον προοδεύσει οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες τοσοῦτον, ὥστε καὶ ὁ μεγαλοφυὴς αὐτὸς Κυβιέρος δὲν ἐδίστασε νὰ κηρύξῃ ὅτι, καὶ μετὰ τοσαύτας παρατηρήσεις τῶν νεωτέρων, οἱ παλαιοὶ εἶχον γνώσεις εἰς πολλὰ μέρη ἀκριβεστέρας (1). Καὶ τῷ ὄντι, διὰ νὰ μὴ μακρυνθῶμεν ἀπὸ τὰς παρατηρήσεις τῶν ἡμερῶν μας, δὲν εἶναι πολὺς καιρὸς ἀφ' οὗ οἱ φυσιολόγοι ἐπεβεβαίωσαν ὅσα λέγει ὁ Θεόφραστος (2) περὶ τῶν *Ὀφιοκεφάλων* σήμερον λεγομένων (Ophiocephalus *Bl.*), ὅσα ἀναφέρει ὁ Ἀριστοτέλης περὶ τοῦ τρόπου τοῦ τίκτειν τοῦ γένους τῶν Συγγνάθων (3), τὴν παρατήρησιν τοῦ αὐτοῦ φιλοσόφου περὶ τοῦ ἑρμαφροδίτου τῆς Χάννης (4), τὴν νεοσσοποιΐαν (*τὰς ςιβάδας*) τῆς *Φυκίδος* (5), τουτέστι τοῦ Κωβιοῦ ἴσως ἐκείνου, τὸν ὁποῖον οἱ Ἔνετοὶ ὀνομάζουν σήμερον Go (6), τὴν ἐσωτερικὴν διάπλασιν πολλῶν ἰχθύων κτλ. Ἀλλὰ διὰ νὰ ὠφεληθῶμεν ἐκ τῶν γνώσεων τούτων, εἶναι πρὸ πάντων ἀνάγκη νὰ γνωρίσωμεν τὰ ζῶα αὐτά,

---

(1) *Cuvier* et *Valenc.* hist. nat. d. poiss. T. I. p. 22.

(2) Περὶ ἰχθ. σελ. 532 *Ald.*

(3) Περὶ ζώων ἱστορ. Στ, 13, 17—Περὶ ζώων γεννέσ. Γ', 4.

(4) Περὶ ζώων ἱστορ. Δ', 11. Ζ', 12. —Περὶ ζώων γεν. Γ', 5, 10.

(5) Ἀριστοτ. π. ζ. ἱστ. Θ'. 29— *Plin.* hist. natur. IX, 26—Πλουταρχ. πότερ. τ. ζ. φρονιμ. σελ. 981.

(6) *Cuvier* le Regn. anim. T. II., p. 242, 335—Animadv. in *Plin* H. N. IX, 42. Ed. *Ajass.* — *Mertens,* ap. *Cuv.* l. c.

περὶ τῶν ὁποίων γίνεται λόγος· καὶ ἐνταῦθα τῷ ὄντι ἴδρωσαν πολλοὶ φιλολόγοι καὶ φυσιολόγοι δεινοὶ, φέροντες μέγα φῶς εἰς τὴν ἀρχαίαν φυσικὴν ἱστορίαν. Μ' ὅλον τοῦτο μέγα μέρος αὐτῆς δυνάμενον ὡσαύτως νὰ σαφηνισθῇ, ἔμεινεν, ἐναντίον τοσαύτης πολυμαθείας καὶ μελέτης, πάντη σκοτεινὸν ἀκόμη, ἢ ἐπεξηγήθη κακῶς, ἐπειδὴ εἰς τὸ ἔργον τοῦτο εἶναι ἀνάγκη νὰ γνωρίζῃ τις ἀκριβῶς τοὺς τόπους, εἰς τοὺς ὁποίους ἔζησαν καὶ παρετήρησαν οἱ ἀρχαῖοι καὶ τὰ προϊόντα αὐτῶν, νὰ ἐξεύρῃ τὰς διατηρουμένας ἀκόμη ἰδέας, συνηθείας καὶ προλήψεις τοῦ λαοῦ περὶ τῶν αὐτῶν πραγμάτων, καὶ κατ' ἐξοχὴν νὰ παραβάλλῃ τὰ σωζόμενα ὀνόματα τῶν φυσικῶν σωμάτων, τὰ ὁποῖα ἐφυλάχθησαν εἰς διάφορα μέρη σχεδὸν τὰ αὐτά. Εἶναι δὲ τοῦτο τόσον ἀληθὲς, ὥστε τὰ σημερινὰ ὀνόματα ἔδωκαν ἀπ' ἀρχῆς τὰς πρώτας ἐνδείξεις ἢ καὶ ἐχρησίμευσαν ὡς βάσεις εἰς τὸν διορισμὸν τῶν ἀρχαίων ἰχθύων, καὶ ὅπου ἔλλειψαν ταῦτα, κατὰ μέγα μέρος οἱ σχολιασταὶ ἠπατήθησαν. Εὔκολον μὲ ἦτο νὰ ἐπιφέρω ἐνταῦθα πάμπολλα παραδείγματα εἰς ὑποστήριξιν τῶν λόγων μου, ἀλλὰ δὲν θέλω νὰ ἀπασχολήσω τὴν Ἑταιρείαν, καὶ τοσοῦτον μᾶλλον ὅσον πραγματεύομαι ἀλλαχοῦ κατ' ἔκτασιν περὶ τῆς ὑποθέσεως ταύτης· θέλω δὲ μόνον κατ' αὐτὴν τὴν ὥραν νὰ ἐπισύρω τὴν προσοχὴν τῶν ἐνασχολουμένων περὶ τὴν φυσικὴν ἱστορίαν τῶν ἀρχαίων εἰς τρία εἴδη ἰχθύων, ἐκ τῶν ὁποίων, κατ' ἐμὲ, τὸ ἓν προσδιωρίσθη κακῶς, καὶ τὰ δύω ἄλλα ἦσαν ἄγνωστα. Εἶναι δὲ ταῦτα ἡ *Lucerna* τοῦ Πλινίου, ὁ *Χάραξ* τῶν Ἑλλήνων συγγραφέων, καὶ ἡ *Ὕαινα* τοῦ Νουμηνίου.

Ὁ Πλίνιος μόνος ἀναφέρει δὶς ἰχθύν τινα ὀνομαζόμενον παρ' αὐτοῦ Lucerna, καὶ εἰς μὲν τὸ ἓν μέρος (1) ἀναφέρει

---

(1) *Plin.* H. N. XXXII. 11.

αὐτὴν ἁπλῶς μεταξὺ τῶν ἰχθύων, εἰς δὲ τὸ ἄλλο διηγεῖται περὶ αὐτῆς μυθώδη μέν, ἀλλὰ δυνάμενα νὰ μᾶς φωτίσωσιν ἱκανῶς περὶ τοῦ εἴδους τοῦ ἰχθύος. Τὸ χωρίον τοῦτο ἐφέρετο γεγραμμένον οὕτως· Volitat hirundo, sane perquam similis volucri hirundini: item milvus. Subit in summa maria piscis ex argumento appellatus *Lucerna*, linguaque ignea per os exserta, tranquillis noctibus relucet (1). Ἐπειδὴ λοιπὸν ἀπαριθμεῖται ἐνταῦθα μεταξὺ τῶν *χελιδόνων*, τουτέστι τοῦ σημερινοῦ γένους τῶν Triglarum, ὁ Ἀρτέδης πρῶτος ἐφήρμοσε κατ' αὐθαίρετον ἐκλογὴν τὸ ὄνομα τῆς Lucernae εἰς ἕνα τῶν ἰχθύων τούτων (2), καὶ οἱ μεταγενέστεροι παρεδέχθησαν αὐτὸ ἄνευ τινὸς παρατηρήσεως, ὥστε καὶ σήμερον ἀκόμη ὀνομάζεται συστηματικῶς Trigla lucerna (3). Ἀλλ' ὁ Ῥονδελέτος παρετήρησε τὸ σφάλμα τοῦ λατινικοῦ κειμένου, καὶ στίξας ἄλλως διώρθωσεν οὕτως· item milvus subit *in summa maria*. Piscis ex argumento appellatus lucerna etc· καὶ τὴν διόρθωσιν ταύτην, συνᾴδουσαν μὲ ὅσα λέγει ὁ Ὀππιανὸς (4) καὶ ἐξ αὐτοῦ ὁ Αἰλιανὸς (5) περὶ τοῦ *Ἱέρακος*, ὅστις εἶναι ἀναμφιβόλως ὁ

---

(1). *Plin.* H. N. IX, 27.

(2). *P. Artedi* Synon. Pisc. gen. vj.

(3) Σημειωτέον ὅτι ἡ Trigla lucerna τοῦ Λινναίου διαφέρει ἀπὸ τὴν Triglam lucernam τοῦ Βρυννιχίου. Ἡ τοῦ Λινναίου, ἥτις θεωρεῖται ἡ αὐτὴ μὲ τὴν τοῦ Ἀρτέδου, ὑποτίθεται ὅτι δὲν ὑπάρχει, ἀλλὰ εἰσήχθη κατ' ἐσφαλμένα διδόμενα· ἡ δὲ τοῦ Βρυννιχίου φαίνεται ἡ αὐτὴ μὲ τὴν τοῦ Ῥίσσου καὶ ἀναφέρεται παρὰ τοῦ Λινναίου ὑπὸ τὸ ὄνομα Trigla obscura.

(4) « Ἴρηκες δ' αὐτῆς ἅλμης σχεδὸν ἠερέθονται, »
« Ἄκρον ἐπιψαύοντες ἁλὸς πόρον, ὅσσον ἰδέσθαι »
« Ἄμφω νηχομένοισι καὶ ἱπταμένοισιν ὁμοῖοι. »
Ὀππιαν. ἁλιευτ. Α, στ. 435.

(5) « Οἵγε μὴν ἱέρακες ὑπὲρ τὴν ἅλμην φέρονται ὀλίγον, ὡς μόλις ὅτι μὴ νήχονται, ἀλλὰ πέτονται καταγνῶναι. » Αἰλιαν. περὶ ζώων ἰδιοτ. Θ, 52.

milvus τοῦ Πλινίου, ὅτι δηλ. ἵπταται μόλις εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης (in summa maria), παρεδέχθησαν οἱ ὀξύτεροι τῶν κριτικῶν, ὥστε ἡ Lucerna ἐξῆλθε δικαίως τοῦ χοροῦ τῶν ἱπταμένων ἰχθύων· ἀλλὰ ποῖος εἶναι τάχα ὁ ἰχθὺς οὗτος, τὸν ὁποῖον τινὲς ἐθεώρησαν ἀνεξήγητον, μὴ ἔχοντες ἄλλο διδόμενον εἰμὴ τὴν μυθώδη περὶ αὐτοῦ διήγησιν (1), καὶ ἄλλοι ἐξέλαβον πάντη τολμηρῶς ὡς μαλάκιον ἢ ζωόφυτον φωσφορίζον (2); Ἐγὼ νομίζω ὅτι δὲν δύναται νὰ ἦναι ἄλλος εἰμὴ ὁ *Οὐρανοσκόπος*, τουτέστιν ὁ Uranoscopus scaber L. καὶ ἰδοὺ οἱ λόγοι μου·

Ὁ Οὐρανοσκόπος, ἕνεκα τῆς μεγάλης εὐρείας καὶ τεθλιμμένης αὐτοῦ κεφαλῆς, ἐχούσης τοὺς ὀφθαλμοὺς κατὰ τὸ ἄνω μέρος καὶ τὸ στόμα πλησίον αὐτῶν εὐρὺ καὶ ἐσχισμένον πλαγίως ἀπὸ τὰ ἄνω πρὸς τὰ κάτω, ὁμοιάζει, μὲ φαίνεται, πολὺ μὲ λύχνον (lucernam) ἀρχαῖον, καὶ ὅλοι γνωρίζομεν ὅτι, ἐντὸς τῆς κάτω σιαγόνος, ἔμπροσθεν καὶ ὑποκάτω τῆς γλώσσης του, ὁ ἰχθὺς οὗτος ἔχει ἀπόφυσιν κατ' ἀρχὰς ὑμενώδη καὶ ἔπειτα σαρκώδη, μακρὰν ἕως ἕνα δάκτυλον καὶ λεπτυνομένην κατὰ μικρὸν, τὴν ὁποίαν ἐκτείνων ἔξω τοῦ σώματος κατὰ προαίρεσιν, ὡς οἱ ὄφεις τὴν γλῶσσαν, μεταχειρίζεται

---

(1) « Debetur enim inepto et monstroso hominis alicujus nugacis ingenio, qui linguam contra piscium morem exsertam igneam pro miraculo addidit. Eandem nobis lucernam praefert Plinius XXXII, c. 11 inter pisces, quam porro sxtinctam quiescere patientur viri docti quos difficiles habere nugas non juvat. » *Schneider*, synon. pisc. p. 113.

(2) Il est à croire en effet, qu' il s' agit là [dans le passage de Pline] de quelque mollusque ou zoophyte phosphorique, et qu' on ne doit point chercher ce *Lucerna* parmi les trigles. *Cuvier* et *Valenc.* Hist. nat. des poiss. T. IV, p. 12—13.

αὐτὴν κρυπτόμενος εἰς τὴν ἄμμον ὡς δόλωμα διὰ νὰ ἐφελκύῃ τὰ μικρὰ ἰχθύδια, ἐκ τῶν ὁποίων τρέφεται. Ἡ σαρκώδης αὕτη ἀπόφυσις, τὴν ὁποίαν οἱ ἁλιεῖς ὑπελάμβανον ἀναμφιβόλως ὡς γλῶσσαν τοῦ ζώου, ἐξερχομένη ὡς θρυαλλὶς ἐκ τοῦ στόματος κεφαλῆς ὁμοιαζούσης μὲ λύχνον, παρέσχεν εὐκόλως ἀφορμὴν εἰς τὴν ζωηρὰν φαντασίαν τῶν ἀρχαίων νὰ πλάσωσι τὸν μῦθον τοῦ ὅτι φέγγει τὴν νύκτα ὡς ὁ λύχνος, καὶ μάλιστα ἐὰν ὁ Οὐρανοσκόπος φωσφορίζῃ τὴν νύκτα ἐνίοτε, καθὼς συμβαίνει εἰς πολλοὺς ἰχθῦς. Ὑποστηρίζει δὲ ἰσχυρῶς τὴν γνώμην μου ταύτην περὶ τοῦ οὐρανοσκόπου καὶ ἡ παραβολὴ τῶν ὀνομάτων αὐτῶν. Εἰς ὅλους τοὺς εἰδήμονας τῶν ἀρχαίων εἶναι γνωστὸν ὅτι τὸ πλεῖστον μέρος τῶν ὀνομάτων τῶν μνημονευομένων παρὰ τοῦ Πλινίου ζώων εἶναι κατ' εὐθεῖαν Ἑλληνικὰ ἢ μεταφρασμένα ἀπὸ τὰ Ἑλληνικά, ὥστε νομίζω περιττὸν νὰ ἐνδιατρίψω ἐδῶ ἀποδεικνύων τὴν ἀλήθειαν ταύτην. Τὸ ὄνομα λοιπὸν Lucerna ἀναλογεῖ προφανῶς μὲ τὸ ἡμέτερον *Λύχνος*, καὶ τοιοῦτον ὄνομα ἰχθύος εὑρίσκω τῷ ὄντι ἀναφερόμενον παρὰ τοῦ Ἡσυχίου (1), ἀλλ' ἁπλῶς καὶ ἄνευ τινὸς περιγραφῆς, ὥστε ἐξ αὐτοῦ μόνου δὲν ἤθελον δυνηθῆ νὰ συμπεράνω ποῖον εἶδος ἰχθύος ἐννοεῖ ὁ Ἡσύχιος, καθὼς δὲν ἐννόησε κανεὶς ἄλλος, ἐὰν δὲν ἤξευρον ὅτι μέχρι τοῦδε διετηρήθη τὸ ὄνομα ἀπαράλλακτον, καὶ λέγουν άπανταχοῦ εἰς τὴν Ἑλλάδα *Λύχνον* τὸν Uranoscopum scabrum L. Οὕτω λοιπὸν ἐξηγεῖται καὶ τὸ σημερινὸν Ἑλληνικὸν ὄνομα τοῦ ἰχθύος, τὸ ὁποῖον γνωρίζων ὁ Σνεϊδέρος παρὰ τοῦ Φορσκωλίου (2) δὲν ἤξευρε πῶς νὰ συμβιβάσῃ (3), καὶ ὁ

(1) « Λύχνος, λαμπὰς . . . . καὶ ἰχθὺς κάλλιστος. » Ἡσύχ. ἐ. λ. Λύχνος.

(2) *Forskaol*, descript. anim. P. XIV.

(3) « Quod vero Uranoscopus etiam λύχνος audit, ejus quidem

Κοραῆς (1) διὰ τὸν αὐτὸν λόγον προτιμᾷ νὰ τὸν γράψῃ *Λύχνον* ἐκ τῆς λαιμαργίας του, ἐὰν δὲν ἔγεινε τὸ ὄνομα, λέγει, *Λύχνος* κατὰ βάρβαρον ἀλλοίωσιν ἀπὸ τοῦ *Λύκος*, ἐπειδὴ ἀπαντᾶται εἰς τὸν Ἀθήναιον ὁ ἰχθὺς οὗτος συνώνυμος τοῦ Καλλιωνύμου· ἀλλ' ἐξ ἐναντίας ἄλλοι ὑποπτεύονται, ὅτι τὸ ὄνομα αὐτὸ Λύκος, εἰς τὸ χωρίον τοῦτο μόνον τοῦ Ἀθηναίου ἀπαντώμενον, εἶναι κακῶς γεγραμμένον μᾶλλον, καὶ ὁ Ῥονδελέτος προτείνει νὰ γραφῇ ἀντὶ τοῦ Λύκος, *Λευκός* (2). Ἐγὼ δὲ ἤθελον προτείνει ὡς φυσικώτερον νὰ γραφῇ ὁ Λύκος μᾶλλον *Λύχνος*, ἂν δὲν ὑποπτευόμην ὅτι ὁ Ἱκέσιος ἐννοεῖ ἐνταῦθα ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ *Καλλιωνύμου* οὐχὶ τὸν Οὐρανοσκόπον, ἀλλὰ τὸν *Ἀνθίαν* μᾶλλον τὸν καὶ *Κάλλιχθυν* καὶ *Καλλιώνυμον* ὀνομαζόμενον (3), τουτέστιν ἰχθὺν πάντῃ διαφέροντα τὸ γένος (4) καί, κατὰ τὸν Ἀριστοτέλην (5), *καρχαρόδοντα* καὶ *σαρκοφάγον*, ἑπομένως δυνάμενον νὰ φέρῃ καὶ τὸ ὄνομα τοῦ *Λύκου*.

Ὅτι ἡ Lucerna τοῦ Πλινίου εἶναι ὁ *Λύχνος τῶν* Ἑλλήνων, τουτέστιν ὁ Uranoscopus scaber L. μαρτυρεῖ καὶ τὸ σωζόμενον ἀκόμη εἴς τινα μέρη τῆς Ἰταλίας ἀπαράλλακτον

---

nominis rationem non video . . . . an fortasse in tenebris lucet.?» *Schneid.* Excurs. II. in Aelian. Nat. anim. p. 575.

(1) Σημειώσ. εἰς Ξενοκρ. περ. τ. ἀπ. τ. ἐνύδρ. τρ. σελ. 69.

(2) Rondelet. de pisc. marin. p. 189.

(3) « Ἱκέσιος δ' ἐν τοῖς περὶ ὕλης ὑπὸ μὲν τινῶν λύκον, ὑπὸ δ' ἄλλων καλλιώνυμον. Εἶναι δ' αὐτὸν χονδρώδη καὶ εὔχυλον καὶ εὐέκκριτον, οὐκ εὐστόμαχον δέ. » Ἀθην. Δειπνοσοφ. Ζ'. σελ. 282.

(4) Εἰς τὰ ὀνόματα ταῦτα ὑπάρχει μεγάλη σύγχυσις καὶ διαφωνία εἰς τοὺς ἀρχαίους συγγραφεῖς, ὥστε εἶναι δύσκολον νὰ διορισθῇ μετ' ἀκριβείας ποίου εἴδους εἶναι ὁ Ἀνθίας αὐτός, καὶ ἂν οἱ διάφοροι συγγραφεῖς ἐννοῶσι τὸ αὐτὸ ζῶον ὑπὸ τὰ αὐτὰ ὀνόματα· ἀλλὰ περὶ τούτων ἀλλαχοῦ.

(5) Παρ' Ἀθην. Ζ'. σελ. 282

ὄνομα αὐτοῦ, ὅπου τὸν ὀνομάζουν Lucerna di petre (1), τουτέστι *Λύχνον τῶν πετρῶν*.

Οὕτω λοιπὸν ἡ διάπλασις τῆς κεφαλῆς τοῦ Οὐρανοσκόπου, ἡ γλωσσοειδὴς καὶ κατὰ προαίρεσιν ἐκτεινομένη ἀπόφυσις τοῦ στόματος αὐτοῦ, καὶ τὰ σωζόμενα ἕως σήμερον ὀνόματα εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ εἰς τὴν Ἰταλίαν δὲν ἀφίνουν, μὲ φαίνεται, κανένα δισταγμὸν, ὅτι ἡ Lucerna τοῦ Πλινίου εἶναι ὁ Uranoscopus scaber L.

Ἡ μόνη ἀμφιβολία δὲ, τὴν ὁποίαν ἠδύνατό τις ἴσως νὰ διεγείρῃ εἰς τὴν ἐξήγησιν ταύτην εἶναι, ὅτι ὁ Πλίνιος ἀπαριθμῶν τὰ ἔνυδρα ζῶα ἀναφέρει εἰς τὸ αὐτὸ κεφάλαιον (2) χωριστὰ τὸν Uranoscopum καὶ τὴν Lucernam· μ᾽ ὅλον τοῦτο διασκεδάζεται εὐκόλως καὶ αὕτη, ὅταν στοχασθῇ τις ὅτι ὁ Πλίνιος, ὅστις ὁμολογουμένως συγχέει καὶ διαστρέφει πολλα σαφῆ, ἠδύνατο εὐκολώτερον νὰ συγχύσῃ καὶ τὰ ἀμφισβητούμενα διάφορα ὀνόματα τοῦ ἰχθύος τούτου καὶ νὰ ἐκλάβῃ αὐτὰ ὡς σημαίνοντα ἄλλα εἴδη ἰχθύων, καθὼς συνέβη καὶ εἰς τοὺς Ἕλληνας αὐτοὺς περὶ τοῦ αὐτοῦ ζώου, τοῦ ὁποίου τὴν συνωνυμίαν εἶναι δύσκολον νὰ συνάξῃ τις μετὰ βεβαιότητος εἰς τὰ συγγράμματά των (3). Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῆς Lucernae τοῦ Πλινίου.

Περὶ δὲ τοῦ *Χάρακος* ἐξεύρομεν μόνον παρὰ τοῦ Ὀππια-

---

(1) *Conr. Gesner.* Hist. Aquatil. p. 927.

(2) H. N. XXXII, 11.

(3) Τὰ διάφορα ἀρχαῖα ὀνόματα, τὰ ὁποῖα ἀποδίδονται εἰς τὸν Uranoscopum scabrum L. εἶναι ταῦτα· Καλλιώνυμος, Οὐρανοσκόπος, Ἀνωδόρκας, Ἡμεροκοίτης, Ψαμμοδύτης, Ἅγνος, Νυκτερὶς, Κλέπτης, καὶ, καθ᾽ ἡμᾶς, Λύχνος. Ἀλλὰ καὶ περὶ τούτων ἀλλαχοῦ.

νοῦ ὅτι διατρίβει εἰς τοὺς πετρώδεις καὶ ἀμμώδεις τόπους (1), καὶ παρὰ Διφίλου τοῦ Σιφνίου, ὅτι εἶναι τοῦ αὐτοῦ γένους μὲν μὲ τὸν Σινόδοντα, διαφέρει ὅμως (2). ὥστε ἐκ τούτων φαίνεται ὅτι ὁ Χάραξ εἶναι ἰχθὺς θαλάσσιος ἐκ τῆς σημερινῆς οἰκογενείας τῶν Σπαροειδῶν, ἐπειδὴ καὶ ὁ Σινόδους φαίνεται ὅτι εἶναι ἐξ αὐτῶν (3), καὶ ὅτι διαιτᾶται εἰς πετρώ-

---

(1) Οἱ δὲ καὶ ἐν πέτρῃσι καὶ ἐν ψαμάθοισι νέμονται,
Ἀγλαίη Χρύσοφρυς ἐπώνυμος . . . . . .
. . . .
Ἐν δὲ Χάραξ, κοῦφοί τε κυβιστῆρες . . . .
Ἁλιευτ. Α'. στ. 173.

(2) « Συνόδους καὶ Χάραξ τοῦ μὲν αὐτοῦ γένους εἰσὶ, διαφέρει δὲ ὁ Χάραξ » Παρ' Ἀθην. Ἡ. σελ. 355.

(3) Μεγάλη ἀμφιβολία ὑπάρχει ἀκόμη ἂν ὁ Συνόδους ἢ Σινόδους καὶ Σινόδων τῶν παλαιῶν ἦναι ὁ αὐτὸς μὲ τὴν Σιναγρίδα (Dentex vulgaris *Cuv.*), ἢ ἂν ἦναι ἄλλος ἰχθύς. Τὸ ὄνομα τοῦτο εὑρίσκεται εἰς ὅλους τοὺς ἀρχαίους Ἕλληνας τοὺς συγγράψαντας περὶ ἰχθύων, καὶ εἰς δύο Ῥωμαίους (*Ovid.* Halieut. v. 108 — *Plin.* H. N. XXXVIII, 10). Ὁ Γαζῆς ἐξέλαβε, φαίνεται, τὸν Σινόδοντα ὡς τὸν αὐτὸν μὲ τὴν Συναγρίδα, μεταφράσας καὶ αὐτὸν διὰ τοῦ dentex, καὶ τοῦτον ἠκολούθησε καὶ ὁ Ῥονδελέτος (de pisc. p. 150), ὅςτις ὑποθέτει ὅτι διαφέρουν κατὰ τὴν ἡλικίαν μόνον, καὶ ὅτι Συναγρὶς ὠνομάζετο ὁ μικρὸς, καὶ Σινόδους ὁ μέγας Dentex vulgaris. Ἀλλ' ὁ Βελλώνιος (de aquat. 181) θεωρῶν τὸν Σινόδοντα διάφορον τῆς Συναγρίδος ὑπέλαβεν αὐτὸν ὅτι εἶναι ὁ Dentex macrophthalmus *Cuv.* παρακινηθεὶς καὶ ἀπὸ τὸ ὄνομα, τὸ ὁποῖον, λέγει, ἐδίδετο ἀκόμη ἐπὶ τῶν ἡμερῶν του εἰς τὸν αὐτὸν ἰχθὺν παρὰ τῶν Ἠπειρωτῶν, Σινόδι (ὅθεν φαίνεται παραλαβὼν ἐσημείωσε καὶ ὁ Κοραῆς εἰς τὸν Ξενοκράτην σελ. 102). Τὴν γνώμην ταύτην τοῦ Βελλωνίου ὑποστηρίζει καὶ ὁ Κυβιέρος (H. N. des poiss. T. VI, p. 219). Ἀλλ' ἐγὼ ἀμφιβάλλω πολὺ διὰ τοὺς ἐφεξῆς λόγους· α) Ὁ Σινόδους φαίνεται ὅτι ἦτον ἰχθὺς συχνὸς, ἐπειδὴ συχνάκις γίνεται μνεία αὐτοῦ παρὰ τῶν συγγραφέων ὅλων καὶ ἐξ ἐναντίας ὁ Dentex macrophthalmus δεν εἶναι τόσον συχνὸς, τοὐλάχιστον ὅσον παρετήρησα εἰς τὸ Ἀρχιπέλαγος καὶ εἰς τὸν Σαρωνικὸν κόλπον. β) Τὸ χρῶμα τοῦ Σινόδοντος, ἐρυθροποίκιλον (Ἐπίχαρμος παρ' Ἀθην. σελ. 222), ἢ καὶ κατ' ἄλλους λευκὸν (Νουμή-

δη καὶ ἀμμώδη μέρη. Ἀλλ᾽ ὁ Γεσνῆρος (1) κατὰ παράδοξον τρόπον μετέφερε τὸ ὄνομα τοῦτο εἰς ἰχθύν τινα ποτάμιον *Karausche* παρὰ τῶν Γερμανῶν καὶ *Carassin* παρὰ τῶν Γάλλων ὀνομαζόμενον (Cyprinus carassius L.) καὶ εἰς

νιος αὐτόθ.) ὂν, δὲν ἁρμόζει εἰς τὸν μακρόφθαλμον Denticem, ὁμόχρουν ἐρυθρὸν (ἄνευ ποικιλίας) ὄντ. γ.) ὁ τελευταῖος οὗτος ἰχθὺς δὲν γίνεται, τοὐλάχιστον ἐνταῦθα, μέγας, ἐν ᾧ ἐξ ἐναντίας ὁ Σινόδους φαίνεται ὅτι ἦτο καὶ μέγας καὶ ἰσχυρὸς ἰχθὺς (Ἀθήν. ἔνθ. ἀνωτ. — Ὀππιαν. ἁλιευτ. Α, στ. 170 — Μαρκέλλ. Σιδήτ. στ. 29, κατὰ τὴν ἐξήγησιν τοῦ Κοραῆ ἔνθ. ἀνωτ). Τὸ μόνον ὑποστηρίζον τὴν γνώμην ταύτην τοῦ Βελλωνίου εἶναι τὸ ὄνομα Σινόδι· ἀλλὰ μέχρι τοῦδε δὲν ἤκουσα εἰς τὴν Ἑλλάδα τὸ ὄνομα τοῦτο. Εἰς τὰς Ἀθήνας οἱ ἁλιεῖς ὀνομάζουν τὸν περὶ οὗ ὁ λόγος ἐνταῦθα ἰχθὺν (Dent. macrophth.) Κεφαλᾶν καὶ Κεφαλαριάν. Ἐὰν δὲν ἀντέβαινον τὰ χωρία τοῦ Ἐπιχάρμου (παρ' Ἀθην. ἔνθ. ἀνωτ. σελ. 322) καὶ τοῦ Ἱκεσίου (αὐτόθ. σελ. 327), ὅπου ἀναφέρεται ὁ Σινόδους καὶ ἡ Συναγρὶς χωριστὰ, ἤθελον πιστεύσει ὅτι εἶναι οἱ αὐτοὶ ἰχθῦς· ἐπειδὴ τοῦ Σινόδοντος καὶ τὸ μέγεθος (Ἀθην. σελ. 322), καὶ ἡ δύναμις (Ὀππιαν. ἔνθ. ἀνωτ.), καὶ τὸ χρῶμα (ἐρυθροποίκιλος, ἢ λευκὸς Ἀθην. ἔνθ. ἀνωτ.), καὶ τὸ σαρκοφάγον (Ἀριστοτ. περ. ζ. ἱστ. Θ', 4. Σνειδ.), καὶ τὸ ἰσχυρὸν τῶν ὀδόντων κατὰ τὸ ἔτυμον τοῦ ὀνόματος (Ἡσύχ. ἐ. λ Σινόδους.), καὶ τὸ πρόσγειον καὶ ἀγελαῖον αὐτοῦ (Ἀριστοτ. Θ', 15. Ι, 3 — Ὀππιαν. Α, στ. 168), καὶ ὁ τρόπος τῆς ἁλιείας Ὀππιαν. Γ', στ. 610 — Αἰλιαν. Α, 46) ἁρμόζουν ἐντελῶς εἰς τὴν Συναγρίδα. Dent. vulgar.). Πρόσθες δὲ εἰς ταῦτα ὅτι ἡ Συναγρὶς ὡς ἰχθὺς ἄξιος λόγου καὶ διὰ τὴν συχνότητα αὐτοῦ εἰς τὴν Ἑλλάδα, καὶ διὰ τὸ μέγεθος, καὶ διὰ τὸ εὔστομον τῆς σαρκὸς καὶ διὰ τὴν λαμπρότητα τῶν χρωμάτων ἔπρεπε νὰ μνημονεύεται συχνάκις καὶ ὑπὸ πολλῶν Ἑλλήνων συγγραφέων, καὶ ὄχι ὑπὸ ἑνὸς ἢ δύο μόνον, καὶ τοῦτο ἐν παρόδῳ, καὶ ὅτι ὁ Γαζῆς μεθηρμήνευσε καὶ τὸν Σινόδοντα διὰ τοῦ Dentex, καὶ οἱ Ῥωμαῖοι συνέχεον πιθανῶς τὸν Sinodontem καὶ Denticem (ἴδε *Cuv. et Valenc.* H. N. des Poiss. T. VI, p. 219). Ἴσως λοιπὸν ὁ Σινόδους διέφερεν εἴς τινας συγγραφεῖς κατὰ τὴν ἡλικίαν μόνην, ὡς θέλει καὶ ὁ Ῥονδελετος (l. c. p. 150.)

(1) Hist. Aquat. p. 263.

τὰ ἀρκτῷα μέρη μᾶλλον διαιτώμενον, ἐπειδὴ, κατὰ σύμπτωσιν ἴσως, τὸ Γερμανικὸν καὶ Γαλλικὸν ὄνομα ἠχεῖ ὡς τὸ *Χάραξ*, καὶ ἄλλοι παρεδέχθησαν ἐξ ἀγνοίας ὡς ὁμολογούμενον ὅτι ὁ Ὀππιανὸς καὶ Αἰλιανὸς (1) ὀνομάζουν *Χάρακα* τὸ εἶδος τοῦτο τοῦ Κυπρίνου (2). Παραδόξως ὡσαύτως ἐφήρμοσεν ὁ Γρονόβιος τὸν *Χάρακα* εἰς δύο εἴδη Σαλμόνων (Salmo gibbosus *Gron.* καὶ S. bimaculatus Bl) (3). Βραδύτερον δὲ ὁ Ῥῖσσος ἐσύστησε γένος ὁλόκληρον σπαροειδῶν ἰχθύων ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ *Χάρακος*, πλησιάσας οὕτω, κατ᾽ ἐμὲ, εἰς τὴν ἀλήθειαν, ἀλλὰ κατὰ συμβεβηκὸς καὶ ὄχι κατὰ γνῶσιν, ἐπειδὴ ἐκεῖ ὅπου θέλει νὰ δικαιολογήσῃ τὴν ἐκλογὴν τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ δεικνύει ὅτι δὲν ἤξευρε τί ἔγραψαν οἱ ἀρχαῖοι περὶ τοῦ *Χάρακος*, καὶ ἀναφέρει μὴ ὑπάρχοντα, ὥστε δικαίως ἐξελέγχεται παρὰ τοῦ Κυβιέρου (4). μ᾽ ὅλον ὅτι καὶ οὗτος δὲν ἐγνώριζε τὸ χωρίον τοῦ Διφίλου. Κατ᾽ ἐμὲ, ὁ *Χάραξ* τῶν Ἑλλήνων πρέπει νὰ ἦναι ὁ Sargus Salviani *Cuv.* ἐπειδὴ ὁ ἰχθὺς οὗτος φέρει ἀκόμη σήμερον καὶ εἰς τὴν Σίφνον καὶ εἰς τὰς πλείστας νήσους τοῦ Αἰγαίου Πελάγους τὸ αὐτὸ ὄνομα, *Χαρακίδα* (5), καὶ ἁλιεύεται εἰς τὰ αὐτὰ μέρη πολὺς μεταξὺ τῶν πετρῶν. Εἰς ἄλλα μέρη δὲ τῆς Ἑλλάδος, καθὼς καὶ ἐνταῦθα εἰς τὰς Ἀθήνας,

---

(1) Περὶ τούτου κατωτέρω.

(2) Χάραξ est un mot grec par le quel Aelien et Oppien paroissent avoir designé le cyprin, qne nous nommons *Carassin. Diction.* des sciences natur. de *Levrault.* Paris 1817. m. *Charax.*

3) *Nonveau dict. d' hist. natur. etc. Paris,* 1816 *T. VI. m. Charax.*

(4) Hist. natur. d. Poiss. T. VI. p. 79.

(5, Οἱ Ὑδραῖοι ὀνομάζουν τὸν ἰχθὺν τοῦτον Κ ρ α χ α ζ ῆ, ἴσως κατὰ διαφθορὰν ἀπό τοῦ Χ α ρ α κ ί ς.

οἱ ἁλιεῖς συγχέουν τὴν Χαρακίδα μὲ τὸν γνήσιον *Σάργον*, τουτέστι τὸν Sargum Rondeleti *Cuv.* καθὼς τὸν συνέχεον καὶ οἱ συστηματικοὶ ἰχθυολόγοι, μέχρις οὗ ὁ Κυβιέρος τοὺς διέκρινε σαφῶς, καὶ ὀνομάζουν αὐτὴν ὡσαύτως *Σαργόν*. Εἰς τοὺς ἀρχαίους συνέβαινε τὸ αὐτὸ ἴσως καθὼς καὶ σήμερον. μ' ὅλον τοῦτο ὁ Ἀριστοτέλης (1) καὶ ὁ Ἐπίχαρμος (2) ἀναφέρουν καὶ *Σαργῖνόν* τινα διαφέροντα τοῦ Σάργου· καὶ ἐκεῖνος μὲν τὸν ἀναφέρει μεταξὺ τῶν ἀγελαίων, οὗτος δὲ μεταξὺ τῶν Μελανούρων, ὥστε ὑποπτεύομαι ὅτι ὁ *Σαργῖνος*, οὗτος εἶναι ὁ Sargus Salviani *Cuv.* τουτέστιν ὁ *Χάραξ*, ὅστις εἶναι πολὺ μικρότερος τοῦ γνησίου Σάργου, εἶναι ἀγελαῖος τῷ ὄντι, καὶ πωλεῖται σήμερον ἀκόμη εἰς τὰ ἰχθυοπωλεῖά μας πολὺς μεταξὺ τῶν Μελανούρων, Σάργων, Κανθάρων καὶ τῶν ὁμοίων.

Ἐπὶ τέλους πρέπει νὰ σημειώσωμεν ὅτι ὁ ἐν τῇ Ἐρυθρᾷ θαλάσσῃ *Χάραξ* τοῦ Αἰλιανοῦ εἶναι ἰχθὺς πάντῃ διαφόρου οἰκογενείας, καὶ ἐκ τῆς ἀκολούθου περιγραφῆς αὐτοῦ φαίνεται σαφῶς ὅτι εἶναι ἐκ τῶν ὡραίων ἐκείνων ἰχθύων τοῦ γένους τῶν *Χαιτοδόντων* ἢ *Ὁλοκέντρων* τοῦ Κυβιέρου. « Ἔστι » δὲ καὶ ὁ *Χάραξ* ὁ καλούμενος τῆς αὐτῆς θαλάττης [τῆς » Ἐρυθρᾶς] θρέμμα· ἔχει δὲ πτερύγια, καὶ χρυσῷ προσεί» κασται, ὅσα γε ἰδεῖν τὰ παρ' ἑκάτερα, καὶ νωτιαῖα ὅσα, » καὶ ταῦτα ἔχει χρυσοειδῆ· κατωτέρω δὲ ἄρα εἰσὶ πορφυραῖ » ζῶναι τὴν χρόαν, χρυσοειδὲς δὲ καὶ τὸ οὐραῖόν μοι νόει τοῦ » αὐτοῦ, πορφυραῖ δὲ ἄρα γε σκιαὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῷ μέ» σους ἐς κάλλος εἰσγράφουσιν.» (3)

---

(1) Περὶ ζ. ἱστ. Η, 2 Σνεῖδ.

(2) Παρ' Ἀθην. Ζ'. σελ. 321.

(3) Αἰλιαν. περὶ ζώων ἰδιοτ. ΙΒ', 25.

Ὁ τρίτος ἰχθὺς, περὶ τοῦ ὁποίου μένει νὰ ὁμιλήσωμεν, εἶναι ἡ *Ὕαινα*. Οὗτος ἀπαντᾶται μόνον εἰς τὸν Ἀθήναιον μὲ τὰς λέξεις ταύτας. « Νουμήνιος δ' ἐν τῷ ἁλιευτικῷ ἄντι-« κρυς *Ὑαινάν* τινα καταριθμεῖται, ἐν τούτοις·
« *Κανθαρίδα προφανεῖσαν, Ὑαινάν τε τρίγλην τε.* »
« Καὶ Διονύσιος δ' ἐν Ὀψαρτυτικῷ τῆς Ὑαίνης μνημο-« νεύει » (1). ὥστε εἶναι πάντη διάφορος ἀπὸ τὴν μέχρι τοῦδε ἄγνωστον κητώδη *Ὕαιναν* τοῦ Ὀππιανοῦ (2) καὶ τοῦ Αἰλιανοῦ (3).

Περὶ τῆς Ὑαίνης ταύτης τοῦ Νουμηνίου καὶ Διονυσίου δὲν ἐσημείωσαν οὐδὲν, ὅσον γνωρίζω, οἱ ἐνασχοληθέντες εἰς τὴν ἐξήγησιν τῶν παλαιῶν. Ἐγὼ δὲ πιστεύω ὅτι ἡ Ὕαινα αὐτὴ εἶναι ὁ Charax puntazzo *Cuv.* ἐπειδὴ ὁ ἰχθὺς οὗτος ὀνομάζεται μέχρι τῆς σήμερον ὑπὸ τῶν ἁλιέων μας μὲ τὸ αὐτὸ σχεδὸν ὄνομα Οὔ*αινα*, καὶ μὲ τὸ σύνηθες δίγαμμα Οὔ*γαινα* ἢ καὶ δασέως εἰς ἄλλα μέρη *Χυαίνα*, καὶ ἐπειδὴ εὑρίσκεται σχεδὸν πάντοτε εἰς τὰ ἰχθυοπωλεῖά μας μεταξὺ τῶν Κανθάρων, ὡς τὸν ἀναφέρει ὁ Νουμήνιος. Ἔτι δὲ αἱ ἐγκάρσιοι μέλαιναι ζῶναι τοῦ ἰχθύος τούτου ὑπομιμνήσκουν τὰς αὐτὰς ταινίας τοῦ ὁμωνύμου ἀγρίου τετραπόδου καὶ οἱ ἐξέχοντες διὰ τὴν λεπτότητα καὶ βραχύτητα τῶν χειλέων μεγάλοι τομεῖς ὀδόντες εἰς τὸ ὀξὺ ῥύγχος δίδουν θηριώδη τινὰ ὄψιν εἰς τὸ ζῶον, ὥστε ἔλαβε πιθανῶς τὸ ὄνομα τοῦ τετραπόδου θηρίου, καθὼς συνέβη εἰς παμπόλλους ἰχθῦς. Ἔπειτα δὲ ὁ ἰχθὺς οὗτος εἶναι τόσον συχνὸς εἰς τὰ ἰχθυοπωλεῖά μας

---

(1) Δειπνοσ. Ζ', σελ. 327.

(2) Ἁλιευτ. Α', στ. 372. Ε', στ. 31.

(3) Περὶ ζώων ἰδιοτ. Θ'. 49. ἴσως δὲ καὶ ΙΓ', 27.

καὶ προσβάλλει τόσον τὴν ὅρασιν ἐκ τῶν πολλῶν καὶ εὐρειῶν αὐτοῦ ταινιῶν, ἐκ τῆς διαπλάσεως τοῦ ῥύγχους καὶ τοῦ εὐμεγέθους τοῦ σώματος αὐτοῦ, ὥστε δὲν μὲ φαίνεται δυνατὸν νὰ ἦτον ἄγνωστος εἰς τοὺς ἀρχαίους, καὶ νὰ μὴ κάμνωσιν μνείαν ἐπομένως αὐτοῦ οἱ συγγραφεῖς.

Date Due

